

RÓNAI-BALÁZS ZOLTÁN
Szelíd fényű fenség

Kalmár Dorottya Gyes-ikonjai

Első körben a pravoszláv ikonok, másodjára Váli Dezső műteremsorozata ötlött az eszembe, mondanám élőszóban. És valóban, Váli műterembelsői a szándékoltan elnagyolt, egyszerűsített tárgyábrázolásaival adják magukat az előkép-kereső beidegződésnek. Ráadásul Kalmár Dorottya is azt az intim, személyes teret festi, ami Válinak a műterme, azokat a tárgyakat, amelyek Válinak a festés, a műtermi lét kellékei. Dorottyánál játékok, konyhai eszközök, az anyaság tárgyai. A konyha mint műterem, a szó szoros és kevésbé szoros értelmében egyaránt. És a terekből áradó, beléjük festett szakralitás is közös. A különbség mégis nagy. És a táblaképeket szemlélve ezt, úgy hiszem, nem is kell magyarázni, ráadásul van ennél fontosabb.

Érdekes ellentét ködlik fel, miközben Kalmár Dorottya Gyes-ikonjait nézi az ember. Egy a fejünkben, a kollektív tudatunkban őrzött, korántsem pejoratíve értendő sztereotípiá, és a tudott, már-már közhelyszámba menő

valóság között. A sztereotípiá, hogy a család a társadalom alapja, léte, biztonsága alapvető fontosságú, kimondva: szent. A közhelyes valóság pedig, hogy korunkban a társadalom atomizálódik, az ép családok száma fogy, ergo mégse szent.

A befogottság, a monoton ismétlődő kismama-teendők zárt világa ez, ahol az emancipált nő általában kénytelen felfüggeszteni aktuális önmegevalósítási terveit, s tán emiatt is tolódi mind kijjebb a gyermekvállalás ideje, hiszen ez nem trendi. A művész mégis megtalálta a szabad alkotás lehetőségét, témára, mondandóra lelt ebben, és nem is akármilyenre. Aktuális és igen fontos ez. A megfogalmazás pedig költői, frappáns és cseppet sem erőltetett.

Gyes-ikonok, mert valóban azok. Nem pusztán ikonyszerűen megfestett belső terek, hanem a család, a gyereknevelés szakrális ábrázolásai, a keresztény mitológia elemei helyett a kisgyermekes családok hétköznapi holmijaival, látványvilágával. Személyes élményből fakadó, ám általános, bárki számára befogadható, érthetően kódolt alkotások.

Enteriőrök, emberek (egyáltalán: élőlények) nélkül. Ám ez a pusztaság látszat. A perspektívátlan (fordított perspektívájú) terekben látható tárgyak egytől egyig attribútumok, jelentésük az ember, aki használja őket, jelenlétük annak a jelenléte. A mintegy széthagyott, otthonos rendtelenségben heverő játékok a velük játszó gyermekek szimbólumai, éppúgy, mint a „felnőtt” tárgyak a szülőkéi. De jobb mégis az attribútum kifejezésnél maradni, hiszen az előképként említett egyházi ikonokon szereplő szentek

is sok esetben jelennek meg a rájuk jellemző tárggyal, gyakorlatilag erről ismerni fél őket. Mintha csak ezt gondolta volna tovább és vitte volna el a módszert végfokáig a festő: maga az emberalak eltűnik, a táblán nem jelenik meg, csupán a tárgy, és ebben van jelen, a szemlélő asszociációjaként, az ő elméjében, lelkében, és ezzel lesz teljes a kép.

Érdeemes pár szót ejteni az eszközökről, amiket a művész felhasznált, legelsőként is gondolok a fordított perspektívára. Diplomadolgozatában írja Dorottya, hogy ez nem ellentéte a „normális”, enyészpontos perspektívának, hiszen, bár a vonalak kvázi a néző oldala felé tartanak össze, de korántsem egy pontba futnak. Mégis, és pont így adják azonban a csupán a reneszánsz óta elterjedt, ma is alapértelmezett, enyészpontos perspektíva által keltett belső érzet ellentétét.

A humanista-egoista egynézőpontúság helyett a szimbolikus értelmű többnézőpontúság van érvényben.

A Gyes-ikon sorozat háttéréiben az arany, illetve ezüst használata (különösen a későbbi, már kiforrottabb, „megtaláltabb” ikonokon) sem pusztaság díszítés, hanem csakúgy, mint a pravoszláv ikonoknál, a fényt, a nem anyagit jelenti. Nincsenek árnyékok, nincs megfestett fény a képeken, mégis mindent átjár, mindenütt jelen van. És mivel ikonok esetében a fény az istenit is jelenti, így ezek a hátterek lesznek a szakralizáció elsődleges, legfontosabb eszközei, a lágy, pasztelles faközöldek és -kékek mögött, amelyek maguk is fénylők, világosak. A művész, bár helyenként ezüst háttérrel is használ, sajátosan ezek is valahogy aranyként viselkednek. Arany hátterek tehát, még sincs talmi csillogás, ezen ikonképek nem hivalkodóak, pontosan megfelelően annak a köznapokba oldott, cseppet sem látványos, mégis nagyszerű kismama-hivatásnak, amelyről szólni hivatottak. És szólnak is, nagy, bensőséges személyességgel, halkán, de nehezen felejthetően.

Gyes-ikon XVII.